

Nr 75.

Av herr **Lindman m. fl.**, med förslag att statsrevisorerna måtte anmodas låta upprätta en detaljerad redogörelse för kommitté- och utredningskostnader m. m.

Det har icke kunnat undgå att väcka både uppmärksamhet och bekymmer, att under de senaste åren omkostnaderna för s. k. kommitté-utredningar (genom kommittéer, sakkunnigekommissioner och enskilda tillkallade sakkunniga) befunnit sig i en synnerligen snabb stegring. Att få fullt exakta uppgifter om antalet arbetande kommittéer och deras årskostnader är visserligen mycket svårt, då dylika måste samlas från skilda håll i det för riksdagen framlagda trycket. Av den till denna riksdag meddelade »berättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit» framgår emellertid, att under år 1920 arbetade tillsammans åtminstone 228 kommittéer och sakkunnigedelegationer med över 1,100 förordnade medlemmar (tillfälligt inkallade oberäknade), samt att av dessa 72 stycken med 326 medlemmar blivit nytillsatta sedan den 1 januari 1920. En jämförelse med det sista så att säga normala år, som föregick krigs- och kristiden, är härvidlag intressant nog. Enligt motsvarande berättelse till 1914 års riksdag hade under år 1913 arbetat 127 kommittéer och delegationer med något över 500 förordnade medlemmar. Självfallet är, att samtidigt de härmed förenade omkostnaderna i högsta grad stegrats. Sedan 1918 upptagas som bekant i riksstaten under de särskilda departementens huvudtitlar förslagsanslag för deras omkostnaders bestridande. Slutsumman härför, som i riksstaten för år 1919 upptogs till 1,560,000 kronor har sedermera undergått avsevärda förhöjningar, är i riksstaten för 1921 satt till 2,420,000 kronor samt har i den nu framlagda statsverkspropositionen föreslagits för år 1922 till 2,520,000 kronor. Detta är emellertid blott runda siffror, vilka, då anslagen hava förslagsanslags karaktär, torde i de flesta fall överskridas. Dessutom framgår det icke klart, om på dessa anslag verkligen räknas alla de omkostnader, som

äro förenade med utredningarna, exempelvis tryckningsomkostnader, ersättningar för vikarier och förlorade avlöningsförmåner o. dyl. Sannolikt är att den angivna summan av runt 2.5 miljoner kronor är att betrakta som ett minimibelopp, vilket kanske emellanåt högst avsevärt överskrides.

För kontroll skull har försökts att under jämförelse mellan riksdagsberättelsen 1920 och detta års berättelse utvinna siffror för, vad de där meddelade kommittéerna och andra utredningar kostat statsverket för år 1920. Slutsiffran stannar då på minst 5.7 miljoner kronor för sistlidna år, medan en på liknande sätt gjord sammanställning för motsvarande omkostnader under år 1913 stannar på 1.25 miljoner kronor. Även om från siffran för 1920 avdrages ända till 1.5 miljoner kronor för sådan verksamhet, som haft karaktär av kristidsorganisationens efterverkningar o. dyl. skulle i varje fall en kostnad av 4.2 miljoner kronor kvarstå. Siffran är, det bör betonas, ytterst svävande men efter all anledning åtskilligt för låg, ty de i riksdagsberättelsen 1921 lämnade uppgifterna kompletteras ganska ofta med sådana inskränkningar, som att däri icke ingår lokalhyra, icke sekreterarearvode, icke dagsarvorden till medlemmar, icke tryckningsomkostnader etc. Utan att på något sätt lägga särskild vikt vid en på så ytterst osäkra grunder vunnen summa, måste det emellertid anses föreligga mycket goda skäl för att taxera statsverkets faktiska utgifter för dessa ändamål under år 1920 till åtskilligt över 4 miljoner kronor, samt att anse dem bortåt fyradubblade från år 1913. Det torde icke vara alldeles bortglömt, att på den tiden dessa utredningsutgifter ansågos mycket högt uppdrivna.

Även om det oförbehållsamt medgives, att dels den allmänna prisstegringen vållat förhöjda kostnader, dels genom senast timade förändringar åtskilliga nya moment tillkommit, som krävt särskild utredning, är det dock ögonskeuligt, att de angivna siffrornas ökning är abnormt hög, så hög, att densamma ovillkorligen påkallar offentlig uppmärksamhet. Därför ha vi också ansett det nödvändigt att något eftertryckligare, än vanligtvis sker, fästa riksdagens och vederbörande utskotts blickar på denna mycket betydelsefulla sida av statsutgifterna.

Att Kungl. Maj:ts myndighet att förordna om nödiga utredningar och att för detta ändamål tillsätta kommittéer och delegationer av flera eller enstaka sakkunniga, när den ordinarie förvaltningspersonalen icke räcker till för dessa undersökningar, icke får inskränkas, synes väl vara självklart. Men oundgängligt är, att man med oro ser den ständiga tillväxten i antal av dylika särskilt förordnade utredningar samt den snabba ökningen av därmed förenade årsomkostnader. Icke minst bör

det äligga riksdagen, vilken ofta genom sitt initiativ giver anledning till undersökningar av detta slag, att vaka över, att all skäligh sparsamhet iakttages.

Onekligen nödgas man inför dessa utredningskostnader fråga sig, om de genom de vunna resultaten som regel motsvara utgifterna. Därför göra sig de spörsmålen av sig själva:

Äro alla dessa utredningar verkligen nödiga eller åtminstone i hög grad nyttiga?

Äro de anordnade på det mest praktiska vis för att vinna avsedda grundliga resultat inom begränsad tid?

Iakttages nödig sparsamhet vid deras organiserande och arbetsätt?

Den första av dessa frågor är det naturligtvis svårt att med något uthyfte kunna diskutera. Även om det torde vara så, att ämbetsverken själva med den tjänstepersonal, som är ställd till deras förfogande, i regel icke kunna medhinnua att utföra arbetena utöver vad som är att hänföra till de löpande ärendena eller mindre tidskrävande utredningar, så torde dock i ett avsevärt antal fall, sadant arbete kunna medbinnas, om till vederbörande ämbetsverks förfogande ställes en enda ytterligare arbetskraft, åt vilken kunde anförtros ärendets utredning och föredragning. Det förefaller som denna utväg icke anlitas i den utsträckning som ske kunde. Vid sådana utredningar skulle säkerligen vederbörande chefer och ytterst departementschefen hava i sin hand att övervaka och pådriva arbetet samt få detta inom begränsad tid fullbordad, vartill däremot ganska liten möjlighet förefinnes vid de i det hela fristående kommitté- och delegationsutredningarna.

Beträffande frågan om utredningsuppdragens praktiska anordning måste det allmänt kända faktum påpekas, att åtskilliga tillsatta kommittéer och kommissioner visat en oroväckande tendens att utveckla sig till fast bestående institutioner eller i varje fall fortfara väsentligen längre, än från början med dem avsetts. Härtill hava naturligtvis många olika anledningar medverkat, men ett par omständigheter torde särskilt kunna påpekas. Stundom synas direktiven för dessa utredningsuppdrag varit så svävande, att en kommitté kunnat gripa omkring sig rätt långt utanför sin egentliga uppgift och det förefaller icke vara säkert, att Kungl. Maj:t i dylika fall städse med tillräckligt allvar hållit vederbörande inom skäligen gränser. En oftare förekommande brist ligger i de tillsatta kommittéernas och kommissionernas relativt talrika personal. Så sant det är, att fyra ögon se mera än två, lika sant är det att många kockar göra dålig soppa. De månghövdade utredningarna förlora sig lätt i vidlyftiga och föga givande diskussioner. Då därtill kommer, att i talrika fall samma personer sitta

med i två, tre eller kanske ännu flera kommittéer eller kommissioner, blir följden lätt, att de i varje särskilt fall endast ägna en bråkdel av sin lediga tid och uppmärksamhet åt de anförtrodda uppgifterna, varav oundgängligen vållas tidsspillan. Önskligt vore därför, att de uppdrag, som givas, koncentreras på ett fåtal verkligt sakkunniga personer, vilka äro i stånd att också ägna ett avsevärt arbete åt desamma. I de allra flesta fall torde tremannakommittén, däri en av ledamöterna tillika är sekreterare, vara att föredraga framför den nu väl vanligaste typen av fem ledamöter samt dessutom en sekreterare. Det torde i detta sammanhang böra erinras därom att i de flesta kommittéer och sakkunnigedelegationer insätts riksdagsmän. Även om det kan vara önskligt att sådana tillkallas, när hela utredningsarbetet är fullgjort och ett första utkast blivit utarbetat, synes det ingalunda vara av behovet påkallat att dessa riksdagsmän följa arbetet redan från begynnelsen. Det redan påpekade missförhållandet att samma personer användas i flera kommittéer blir ännu olämpligare, när det är riksdagsmän som på så sätt anlitas. Det blir då icke endast de olika kommittéernas arbeten, som bliva lidande på dylikt mångsysslande, utan denna olägenhet går också ut över riksdagsarbetet. Det lär icke kunna betvivlas att de senaste riksdagarnas långvarighet uti icke ringa mån berott på att riksdagsmän använts uti kommittéarbeten under riksdagarnas lopp och att till följd därav utskottsarbetena icke kunnat bedrivas med den intensitet, som eljest varit möjlig.

Frågan om utredningsomkostnaderna står i ett ouplösligt sammanhang med nu senast berörda spörsmål. Den dryga del av omkostnaderna som vållas genom tryckning av betänkande med bilagor och dylikt är väl ej så mycket att säga om, allenast vederbörande sörja för att icke dessa utgifter i onödan stegras genom korrigeringar, vilka borde vara besörjda innan något lämnas till tryckning. Dessutom kan det vara skäl att påpeka, att det nog slösats och även fortfarande slösas med alltför stora upplagor samt med tryckande av undersökningar med jämförelsevis litet värde. Däremot låter det sig knappast förneka, att de arvodesgrundsatser, som vid dylika tillfällen använts, icke i allmänhet befordra ett på samma gång grundligt som snabbt och sparsamt arbetssätt. De låga kommittéersättningarna kunna icke sporra till större ansträngningar. Man kan ej skäligen vänta, att en utom huvudstaden bosatt person skall anse sin fulla arbetskraft för närvarande ersatt med högst 18 kr. om dagen eller en stockholmare med 12 eller 6 kr. En dylik hushållning eggar direkt till att draga ut på tiden med ringa dagsarbete, som tillåter andra sysselsättningar samtidigt. Men det är säkerligen ej mera bebyggande med fasta och relativt höga månadsarvoden, ty även dessa

verka lätt i samma riktning, då ju utredningarna, i motsats till statsförvaltningen, icke hava någon överordnad myndighet över sig, som städse följer, att det ålagda arbetet inom relativt kort tid besörjes.

Som allmän grundsats synes böra gälla att en kommittéledamot erhåller full ersättning för de kostnader, som av uppdraget vållas, men å andra sidan torde böra tillses att dessa kommittéarvodena icke tillmätas så pass högt, att de rent av kunna bliva ett levebröd för en kommittéledamot, som användes i den ena kommittén efter den andra, vilket tydligen än mera kan bliva förhållandet om flera kommittéuppdrag skötas på en gång.

Det är tydligen önskvärt att kommittéarbetena inom relativt kort tid bringas till slut. Att denna önskan redan för närvarande förefinnes på de allra flesta håll, kan väl tagas för givet. Men att det mest stannar vid önskingar, torde vållas därav, att hittills knappast någon ansett sig bära något egentligt ansvar för de med dylika utredningar förenade omkostnaderna. Av ålder har denna utgiftsfrågas behandling i riksdagen varit sådan, att Kungl. Maj:t i den så kallade riksdagsberättelsen givit en kort redogörelse för de kommittéer och sakkunigdelegationer, som under det senaste året arbetat, och tillika meddelat vad en och var av dessa dragit i omkostnader. Därefter uppförde riksdagen dessa förskottsvis täckta utgiftssummor i den nya riksstaten. Men det var allmänt känt, att riksdagen aldrig ingår i någon realprövning, i vilken mån dessa omkostnader kunnat anses berättigade och faktiskt bleve dessa utgifter aldrig underkastade någon prövning av motsvarande slag, som kom andra statsutgifter till del.

I väsentlig mån torde detta vållats därav, att den egentliga redogörelsen för kommittéerna lämnades i berättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit. Den som önskade en mera ingående prövning i något särskilt fall var och är alltjämt för övrigt föga betjänt med de i nämnda berättelse meddelade uppgifterna. Där nämnes nämligen som regel för de äldre kommittéerna blott en totalsumma, vad de kostat sedan sin tillsättning, varför man för att få ut den sista årssiffran måste uppleta nästföregående berättelser och verkställa jämförelse. Dessutom äro uppgifterna, som här redan sagts, ofta nog ganska ofullständiga.

Genom statsverkspropositionen till 1918 års riksdag vidtogs den förändring vid behandlingen av omkostnaderna till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, att Kungl. Maj:t dels i tilläggsstaten för år 1918, dels i riksstaten för år 1919 under de särskilda departementens huvudtitlar äskade förslaganslag å ordinarie stat till dylika omkostnaders bestridande, vilka äskanden sedermera av riksdagen biföllos. Härigenom har dock

allenast en formell förändring inträtt. Den enda verkliga redogörelse för kommittéer och motsvarande utredningars omkostnader under det förflutna året, som lämnas riksdagen i dess helhet, är alltjämt den summariska och ganska svårhanterliga, som förekommer i slutet av berättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit. I statsverkspropositionens särskilda huvudtitlar ha utan vidare motivering äskats klumpsummor till de olika departementen för dessa ändamål, och därest några mera ingående skäl behövt anföras, hava dessa allenast delgivits vederbörande utskott eller dess ifrågavarande utgiftsavdelning. Riksdagens övriga ledamöter stå fortfarande lika mycket som tidigare utanför varje möjlighet att underkasta grunderna för kommittéutgifterna någon verklig granskning.

icke blott hänsyn till nödig sparsamhet med statens medel utan ock omtanken om riksdagens eget an-seende inför allmänheten torde påkräva en ändring i detta hänseende. I och med riksdagens växande inflytande skulle under mera utpräglade partistrider den faran kunna ligga nära till hands, att en regering så använde sin makt att tillsätta kommittéer och utredningar, att det finge en viss prägel av ensidiga politiska belöningar. Allmänheten skulle då lätteligen säga sig, att riksdagens ledamöter bekymra sig intet härom, enär varje parti räknade med att efter inträffat politiskt omskifte komma i en liknande gynnad ställning. Hittills har lyckligtvis icke den misstanken behövt riktas mot den svenska riksdagen, men det behöver väl icke särskilt påpekas, vilken våda för riksdagens auktoritet det skulle innebära, om allenast möjligheterna för sådan misstyding förefunnes. Därför ligger det i högsta grad i riksdagens eget intresse att sörja för en klar offentlig granskning av kommittéväsendet med dess omkostnader utan att därvid något intrång göres på Kungl. Maj:ts befogenheter.

Det synes alltså vara i högsta grad önskvärt, att hela detta betydelsefulla område lägges under en skarpare kontroll än hittills i syfte att befordra dels ett snabbt, effektivt och grundligt arbetssätt, dels den största möjliga sparsamhet med de allmänna medlen. De utvägar för dylikt resultat, som i det ovan sagda antytts torde i varje fall förtjäna prövning jämte andra, som under en sådan prövning kunna ytterligare påtäckas. I konselj den 15 nästlidne oktober har också Kungl. Maj:t aubefallt statskontoret att inkomma med yttrande och förslag angående lämpliga kontrollåtgärder för åstadkommande av besparingar och högre effektivitet i utredningsarbetet genom kommittéer och sakkunniga. Vid ärendets föredragning lade finansministern ett uttalande, i vilket han till sist ifrågasatte, om icke en mera effektiv saklig kontroll över kom-

mittéer och sakkunniga beredningar skulle kunna komma till stånd därigenom att Kungl. Maj:t förordnade en särskild, med nödig auktoritet utrustad person att följa kommittéväsendet och till Kungl. Maj:t inberätta gjorda erfarenheter.

Ett sådant tillvägagångssätt kan icke enligt vårt sätt att se saken rekommenderas. Den arbetsbörda, som ett sådant uppdrag komme att omfatta, skulle säkerligen snart visa sig alldeles för stor för en enda person, och man behöver knappast någon livligare fantasi för att utmåla ett blivande kontrollämbetsverk med stort kansli och dryga expenser. Så mycket mindre bör en sådan i alla händelser dyrbar åtgärd tillgripes, som riksdagen har i sin hand en möjlighet att redan nu göra ett betydande steg till fullständigare kontroll, därest statsrevisorerna finge i uppdrag att vid varje revisionsberättelse foga en för varje departement upprättad redogörelse för utbetalda kommitté- och övriga utredningsomkostnader under det senaste hushållningsåret. Härigenom skulle i första rummet statsrevisorerna och därefter de utskott inom riksdagen, till vilka revisionsberättelsen överlämnades, bliva satta i tillfälle att företaga en prövning av de utav kommittéerna äskade kostnaderna samt i sista hand riksdagen erhålla möjlighet att med tillfredsställande underlag företaga en dylik prövning.

Med anledning härav hemställes,

att riksdagen måtte besluta att anmoda statsrevisorerna att hädanefter gå i författning om upprättande av en detaljerad redogörelse för kommitté- och utredningsomkostnader under det hushållsår revisionen omfattar och för de kostnader, som av samma kommittéer och utredningar redan därförinnan äskats, samt till revisionsberättelsen foga den sålunda upprättade redogörelsen med de anmärkingar, vartill densamma befunnits föranleda.

Stockholm den 20 januari 1921.

<i>Arvid Lindman.</i>	<i>P. Nilsson i Bonarp.</i>	<i>David Norman.</i>
<i>C. J. Öberg.</i>	<i>S. A. Larsson.</i>	<i>Joh. G. Svensson.</i>
<i>Edvin Leffler.</i>	<i>C. O. Johanson.</i>	<i>C. A. Björkman.</i>
<i>John Erlansson.</i>	<i>Oscar N. Olsson.</i>	<i>G. A. Björkman.</i>
<i>J. A. Jonsson.</i>	<i>Sig. A. Carlsson.</i>	<i>Pehr Aug. Andersson.</i>

<i>Bj. Holmgren.</i>	<i>Emil Bengtsson.</i>	<i>J. Jonsson, Mörkhult.</i>
<i>Cornelius Olsson.</i>	<i>David Pettersson.</i>	<i>John Jönsson, Boa.</i>
<i>Alex. Thore.</i>	<i>Swen Persson, Fritorp.</i>	<i>Arthur Gustafson, Kasenberg.</i>
<i>A. V. Isaksson.</i>	<i>Ax. Sundling.</i>	<i>Ewald Lindmark.</i>
<i>A. P. Gustafsson.</i>	<i>Ludwig Brännström.</i>	<i>Rich. Hermelin.</i>
<i>Johan W. Stjernstedt.</i>	<i>Wilh. Söderhielm.</i>	<i>Edvard Lithander.</i>
<i>N. E. Nilsson.</i>	<i>Malte Sommelius.</i>	<i>F. Block.</i>
<i>Fritz Kaijser.</i>	<i>Eric Nylander.</i>	<i>Nils Winkler.</i>
<i>J. Clemedtson.</i>	<i>Ad. Wiklund.</i>	<i>J. Fjellman.</i>
<i>Per Pehrsson, Göteborg.</i>	<i>Adolf Wallerius.</i>	<i>Carl Arv. Andersson.</i>
<i>Sven Lübeck.</i>	<i>C. O. Larsson.</i>	<i>Johan Falk.</i>
<i>Carl Ros.</i>	<i>Nils Srensson, Långelanda.</i>	<i>B. Corneliusson.</i>
<i>Karl Starbäck.</i>	<i>Walter Kant.</i>	<i>P. M. Olsson.</i>
<i>Erik Laurén.</i>		<i>Carl Hederstierna.</i>